

Ящур Павло Олександрович

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор

Зарубей Вікторія Володимирівна

ВИКОРИСТАННЯ ВІДОМОСТЕЙ ІЗ МЕСЕНДЖЕРІВ ЯК ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відомості з месенджерів дедалі частіше з'являються у кримінальному провадженні як джерело фактичної інформації про підготовку, вчинення або приховування кримінального правопорушення. Для слідчого таке листування може показувати домовленості між учасниками, передачу реквізитів, координати зустрічі, пересилання фото чи відео, обговорення способу вчинення діяння, підтвердження отримання коштів або зв'язок між особами, які зовні можуть не мати очевидного контакту. На відміну від звичайного документа, повідомлення в Telegram, Viber, WhatsApp чи іншому застосунку існує в цифровому середовищі, може швидко видалятися, редагуватися, пересилатися, зберігатися на пристрої або сервері, а його авторство не завжди прямо впливає з імені профілю чи номера телефону. Саме тому для кримінального провадження має значення не лише зміст повідомлення, а й спосіб його отримання, фіксації, перевірки та зв'язку з конкретною особою.

Використання таких відомостей у доказуванні здійснюється за правилами, визначеними Кримінальним процесуальним кодексом України. Відповідно до ст. 84 цього Кодексу доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють обставини, що мають значення для кримінального провадження [1]. Відомості з месенджера можуть бути зафіксовані під час огляду мобільного телефону, комп'ютера, вебверсії застосунку, інтернет-сторінки або

телеграм-каналу, а також через додані до протоколу скриншоти, файли, відеозаписи, фотознімки чи інші носії інформації. Якщо йдеться про приватне листування, слідчий має враховувати законність доступу до пристрою або акаунта, порядок огляду, участь спеціаліста за потреби, опис технічних ознак, фіксацію номера телефону, імені користувача, дати, часу, послідовності повідомлень і збереження інформації в такому вигляді, щоб її можна було перевірити під час судового розгляду.

Практика Верховного Суду підтверджує, що цифрові відомості з месенджерів можуть визнаватися допустимими доказами, якщо їх отримано й оформлено у спосіб, який дозволяє перевірити джерело, зміст та зв'язок із обставинами кримінального провадження. У постанові Касаційного кримінального суду від 21 липня 2025 року у справі № 201/11849/23 Верховний Суд розглянув допустимість протоколів огляду інтернет-сторінок і телеграм-каналів. Суд виходив із того, що огляди були проведені з дотриманням статті 237 Кримінального процесуального кодексу України, а зміст інформації було зафіксовано за допомогою скриншотів, друку та запису на технічні носії [2]. Для слідчого це означає, що скриншот не повинен залишатися єдиним підтвердженням листування або публікації. Доказове значення формується через належно складений протокол огляду, технічну фіксацію змісту, збереження додатків і можливість перевірити, що саме було оглянуто.

У постанові Верховного Суду від 21 листопада 2022 року у справі № 991/492/19 оцінювалася, зокрема, переписка в мобільному застосунку Viber. У матеріалах судової практики щодо процесуальних особливостей здобуття електронних доказів звернуто увагу, що така переписка може бути допустимою, якщо технічні дані узгоджуються з іншими доказами, а належність номерів підтверджена [3]. Це підтверджує різницю між простим зображенням листування й доказом у кримінальному провадженні. Для суду має значення не лише текст повідомлення, а й можливість встановити учасників комунікації, належність номера або акаунта конкретній особі, час повідомлень, зв'язок листування з іншими подіями та підтвердження його змісту іншими матеріалами провадження. Якщо такий зв'язок не простежується, повідомлення з месенджера може залишитися окремим цифровим фрагментом, який складно використати для доведення конкретної обставини.

Масове використання цифрової комунікації зумовлює регулярну появу відомостей із месенджерів у матеріалах кримінальних проваджень. За даними Digital 2025: Ukraine, на початку 2025 року в Україні було 31,5 млн інтернет-користувачів, а рівень проникнення Інтернету становив 82,4 % населення; також зафіксовано 21,6 млн активних ідентичностей користувачів соціальних медіа [4]. За таких умов месенджери стали звичним способом не лише побутового спілкування, а й організації фінансових переказів, продажу товарів, пошуку послуг, координації дій у групах, поширення оголошень і передачі файлів. Для досудового розслідування це означає, що частина підготовчих дій, домовленостей, контактів і цифрових слідів може міститися саме в листуванні. Водночас така інформація легко втрачається: користувач може видалити чат, змінити пристрій, вийти з акаунта, очистити історію повідомлень або використати функції автоматичного видалення. Тому своєчасний огляд пристрою, фіксація змісту листування, збереження файлів і технічних ознак мають не менше значення, ніж подальша оцінка повідомлень у суді.

Практичний розвиток цього напрямку доцільно пов'язати з більш чітким відпрацюванням дій слідчого під час отримання і фіксації відомостей із месенджерів. Ідеться не про окреме формальне правило для кожного застосунку, а про сталі підходи до роботи з цифровим листуванням: фіксацію пристрою або акаунта, з якого отримано повідомлення, опис номера телефону чи імені користувача, дати й часу повідомлень, послідовності листування, вкладених файлів, посилань, голосових повідомлень, зображень і відео. У складніших випадках доцільним є залучення спеціаліста, щоб правильно зберегти інформацію, не змінити її під час огляду і зафіксувати технічні дані, які надалі допоможуть перевірити достовірність. Окремо слід враховувати, що відомості з месенджера рідко мають залишатися єдиним доказом. Їх доказове значення розкривається тоді, коли вони узгоджуються з іншими матеріалами: показаннями, протоколами огляду, даними операторів зв'язку, банківськими операціями, вилученими пристроями, результатами експертизи або іншими цифровими слідами.

Отже, використання відомостей із месенджерів як доказів у кримінальному провадженні пов'язане не з самим фактом наявності листування, а з якістю його процесуального отримання, фіксації та перевірки. Повідомлення у месенджері може

підтверджувати домовленість, намір, контакт між особами, передачу інформації або інші обставини, але для доказування має бути зрозуміло, хто є учасником листування, коли воно відбулося, з якого джерела отримано ці відомості і чи не були вони змінені. Практика Верховного Суду підтверджує, що протоколи огляду телеграм-каналів, додатки до них і листування в мобільних застосунках можуть використовуватися як докази, якщо дотримано порядок їх отримання й оформлення, а зміст узгоджується з іншими матеріалами провадження. Саме тому робота з месенджерами має будуватися навколо процесуальної точності, технічної фіксації, перевірки авторства і використання таких відомостей у сукупності з іншими доказами.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 21 лип. 2025 р. у справі № 201/11849/23, провадження № 51-584км25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129086893>.

3. Постанова Верховного Суду від 21 листоп. 2022 р. у справі № 991/492/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107805010>.

4. Digital 2025: Ukraine // DataReportal. 03.03.2025. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-ukraine>.